BUITEN

5E JAARGANG No. 1. ZATERDAG 7 JANUARI 1911.

Foto Aug. F. W. Vogt. HET KASTEEL ARCEN (L.), FRONT

BUITEN
Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

De sterrenhemel in Januari, door A. A. N. . . . blz. 2
Ouderdomsbepaling in vroegere eeuwen, door Gerard Krekelenberg . . . . . ,, 3
Bloemen op tafel, door G. . . . . ,, 3
Arcen (L.) en zijn kasteel, door A. F. van Beurden, geïllustreerd. . . . . blz. 1 en 4
Zierikzee, door F. F. P. Bins, geïllustreerd . . . 6
Diwan-i-Kass of private audiëntiezaal, illustratie, door J. ten Cate Huender. . . . . blz. 6 en 7
Buxus en Taxus, door B. J. Krol, geïllustreerd. blz. 10
Bobslee te Davos, door Tom Schilperoort, geïll. ,, 11

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, **Rokin 74—76, Amsterdam.** *Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.*

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvrage of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL.
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

IN MEMORIAM.

Zeer tot ons leedwezen moeten wij het overlijden vermelden van den Heer P. FRANSEN Jz. te Bovenkarspel, die van de oprichting van ons blad af een trouw medewerker was.

DE STERRENHEMEL IN JANUARI.

HET volgende overzicht geeft den stand der *Sterrenbeelden* in den vóóravond (ongeveer 8 uur):

Zenith: Cassiopeia, Giraffe, Perseus;
Noorden: Groote en kleine Beer, Draak, Jachthonden;
Oosten: Eenhoorn, kleine Hond, Kreeft, groote en kleine Leeuw, Lynx, Tweelingen, Wagenman;
Zuidoosten: Groote Hond;
Zuiden: Driehoek, Eridanus, Orion, Ram, Stier, Walvisch;
Zuidwesten: Visschen;
Westen: Andromeda, Hagedis, Pegasus, Vos, Waterman, Zwaan;
Noordwesten: Cepheus, Lier.

De beide eerste maanden van het jaar geven op heldere maanvrije avonden de beste gelegenheid, de pracht van den wintersterrenhemel te bewonderen, die zijn luister voornamelijk ontleent aan de opeenhooping van heldere sterren in de sterrenbeelden Orion, Tweelingen en Stier met hunne omgeving: Rigel en Betelgeuze, Castor en Pollux, Aldebaran en de Pleiaden, Capella, Sirius en Procyon.

De *Melkweg* die te 8 uur van het Zuidoosten door het Zenith naar het Noordwesten loopt, is in de sterrenbeelden die hoog aan den hemel staan, Perseus, Cassiopeia, Wagenman niet van in het oogvallende helderheid.

Er zijn deze maand vij. *Algolminima* waarneembaar nl. den 4en te 10, den 7en te 7 uur, den 24en te middernacht, den 27en te 9 uur en den 30en te 6 uur.

In de allereerste dagen van Januari zijn er na middernacht in het Noordoosten gewoonlijk vrij veel *vallende sterren* te zien, die naar hun straalpunt op de grens der sterrenbeelden Draak en Boötes *Draconiden* heeten.

Het *Zodiakaal-licht* dat zich (Buiten I N°. 17) vooral in Februari en Maart 's avonds in het Westen onder gunstige omstandigheden vertoont, is op heldere avonden kort na zonsonder gang ook in Januari gewoonlijk al waarneembaar, maar men zal dan toch, om de maan, die half Januari vol is, tot den 15en of den 16en dienen te wachten. Ook het *Oppositielicht*, dat deze maand uit de Tweelingen in het sterrenbeeld Kreeft overgaat en daarmede zich van den Melkweg losmaakt, is in het eind van Januari vóór de opkomst van het laatste kwartier misschien te zien.

De *tijdsvereffening* neemt in Januari snel toe: de zon wees op kerstmis den klokketijd behoorlijk aan, maar raakt nu langzamerhand bijna een kwartier achter. Reeds herhaaldelijk werd in dit tijdschrift de vraag behandeld, hoe deze vertraging der zon het altijd weer verrassende feit verklaren kan, dat in Januari de avonden zoo veel sneller lengen, dan men verwacht (Buiten II, N°. 1). Wellicht vind ik een volgende maal gelegenheid uiteen te zetten, hoe de schijnbare vertraging van de zon veroorzaakt wordt door het feit, dat de aarde begin Januari haar *perihelium* bereikt, d.i. dat punt harer elliptische baan waar de afstand tot de zon zoo klein mogelijk is.

Mercurius en *Mars* zijn nauwlijks waarneembaar; beide planeten staan aan den morgenhemel.

Venus gaat avondster worden, maar staat voorloopig nog te dicht bij de zon.

Jupiter is in den nanacht in het sterrenbeeld Weegschaal waarneembaar.

Saturnus is de heele maand tot middernacht goed te zien. De planeet loopt nu, eerst heel langzaam, later sneller, Oostwaarts in het sterrenbeeld Ram.

Het pas aangevangen jaar 1911, dat voor Oost-Europa eerst den 14en Januari begint, is het jaar 1329 der Mahomedaansche tijdrekening. Het mahomedaansche jaar (Buiten III, N°. 2) is een zoogenaamd *maanjaar* van 354 dagen; het telt 12 „synodische maanden" van 29.5 dagen, d.i. 12 „lunaties", 12 maal den tijd waarin zich de schijngestalten der maan herhalen.

Aan het eind van 1911 zullen sedert het begin van de tijdrekening der Mahomedanen, (622 n. Chr.) *) 1289 van onze of $1289 \times \frac{365}{354} = 1329$ van hun jaren verloopen zijn. Hun jaar 1330 begint 22 December 1911, hun jaar 1329 is 2 Januari 1911 begonnen.

Vóór in de meeste almanakken vindt men eenige gegevens vermeld, die o.a. voor het bepalen van den Paaschdatum hun nut hebben. Het is misschien den lezers van „Buiten" niet onaangenaam hierover iets te vernemen.

Het *Gulden Getal* (Buiten II No.14) is het rangnummer van het jaar in den 19-jarigen zoogenaamden *maancirkel*, ook wel naar een Athener, die in de vijfde eeuw v. Chr. aan zijn medeburgers een tijdregeling schonk, *cyclus van Meton* (Buiten II No. 45) genoemd. Men vindt het gulden getal als rest van de deeling van 19 op het met 1 vermeerderde jaartal: daaruit volgt, dat het gulden getal elk jaar met 1 opklimt: voor 1911 is het 12, voor 1918 is het niet nul, maar 19, want nul is geen rangnummer.

Daar 19 volle jaren van $365\frac{1}{4}$ dagen vrij nauwkeurig 235 lunaties bevatten, is het gulden getal van belang bij het bepalen der maansfase voor een bepaalden datum. Ook het *Epaktengetal* dient hiervoor. „Epacti", „toegevoegde dagen" noemt men de dagen, die op 1 Januari sedert de laatste Nieuwe Maan zijn verloopen. Bij het vaststellen van het getal wordt de maan gemakshalve vervangen door een genormaliseerde „middelbare" maan, met veel eenvoudiger beweging. De ware Nieuwe Maan viel op 1 en 31 December 1910, de theoretische middelbare N. M. op 2 December 1910 en 1 Januari 1911. Het Epaktengetal moest voor 1911 eigenlijk 1 zijn, maar wordt nu 30.

Uit het verschil van het kalenderjaar ($365\frac{1}{4}$ dagen) en het maanjaar ($354\frac{1}{3}$ dagen) volgt, dat het Epaktengetal elk jaar met ongeveer 11 dagen toeneemt. Wordt het grooter dan 30, dan vermindert men het met 30. Voor 1912, 1913 en 1914 derhalve 11, 22 en 3. De lunatie bevat echter niet 30, maar 29.53 dagen. Ook is het verschil tusschen het maanjaar en het kalenderjaar niet 11 dagen, maar 10.87. De beide fouten, in de berekening van het Epaktengetal gemaakt, heffen elkaar vrijwel op, zoodat de werkelijke „Epacti" nooit veel van het kunstmatige getal verschillen.

In den *Zonnecirkel* (van 28 jaren) heeft 1911 het rangnummer 16. Rekenden wij met een jaar van 365 dagen (d.i. 52 weken en 1 dag), dan zou elk volgend jaar met een volgenden werkdag beginnen: 1911 op Zondag, 1912 op Maandag, enz. Wordt nu het jaar op $365\frac{1}{4}$ dagen gerekend, of, wat op hetzelfde neerkomt, voegt men eens per vier jaar een schrikkeldag in, dan wordt de orde der werkdagen, waarop 1 Januari valt, telkens om de vier jaar verstoord; zij herhaalt zich pas na $4 \times 7 = 28$ jaren. Daar men aanneemt, dat de zonnecirkel met het jaar 9 v. Chr. begint, vindt men het rangnummer van een jaar als rest der deeling van 28 op het met 9 vermeerderde jaartal.

Men is in de chronologie gewoon, de dagen van het jaar met de letters A, B, C, D, E, F, G, A, B, enz. aan te duiden. Daar 1911 met een Zondag begint, is A de *Zondagsletter* voor dit jaar; 1910 had B tot Zondagsletter. Een schrikkeljaar heeft twee Zondagsletters. Het is toch gebruik, aan den in Februari ingelaschten „schrikkeldag" de letter van den voorafgaanden dag te geven, maar men laat de door den Godsdienst geheiligde week van ze en dagen onaangetast. Daardoor hebben in 1912 de Zondagen van Januari de letter G, die van de maanden Maart—December de letter F.

In den op het jaar van $365\frac{1}{4}$ dagen gebaseerden *Juliaanschen Kalender*, die nog in Oost-Europa in gebruik is, bepaalt het rangnummer in den zonnecirkel de Zondagsletter dadelijk. Onze

*) Het jaar van de Hedjra, de vlucht van den profeet naar Medina.

Gregoriaansche Kalender heeft echter, om de fout, die het jaar van $365\frac{1}{4}$ dagen heeft, te verbeteren, vooreerst éénmaal, nl. in 1582, een sprong van tien dagen gemaakt en verder de eeuwjaren 1700, 1800 en 1900 niet als schrikkeljaar beschouwd. Doordat daarbij alweer de week regelmatig haar zeven dagen behield, zijn de Zondagsletters in de beide kalenders verschillend.

Voor de 20e en 21e eeuw geeft het volgende lijstje de Gregoriaansche Zondagsletter(s) van de 28 jaren van den zonnecirkel:

Nr.		Nr.		Nr.		Nr.	
1	F, E	8	D	15	B	22	G
2	D	9	C, B	16	A	23	F
3	C	10	A	17	G, F	24	E
4	B	11	G	18	E	25	D, C
5	A, G	12	F	19	D	26	B
6	F	13	E, D	20	C	26	A
7	E	14	C	21	B, A	28	G

Zondagsletter en zonnecirkel worden in den zoogenaamden „eeuwigdurenden kalender" gebruikt, om voor een willekeurigen datum den weekdag te vinden.

Daar nu het Paaschfeest volgens de kerkelijke voorschriften van het concilie van Nicaea (Buiten II No. 14) op den Zondag valt, volgende op de eerste Volle Maan na 21 Maart, en bij de berekening dus de datum en de weekdag der Volle Maan moeten bepaald worden, begrijpt men het belang van zonne- en maancirkel, Epacti en Zondagsletter voor de chronologie. Dat daarbij niet met de werkelijke maan, maar met een „middelbare", a. h. w. genormaliseerde maan gerekend wordt, geeft wel eens tot verschil van opvatting aanleiding. Zoo was het volgens de kerkelijke regel in 1903 Zaterdag 11 April Volle Maan, in werkelijkheid echter Zondag 12 April. Paschen had eigenlijk op 19 April moeten vallen maar werd op 12 April gevierd.

Uit de Paaschregel volgt nog, dat Paschen nooit vroeger dan 22 Maart kan vallen (nl. als het op Zaterdag 21 Maart Volle Maan is) en nooit later dan 25 April (nl. als het Zaterdag 20 Maart Volle Maan is, dus ook Zondag 18 April. (Voorbeeld: 1886).

A. A. N.

OUDERDOMSBEPALING IN VROEGERE EEUWEN.

LAATST zag ik bij een eenvoudigen landman een eigenaardig, oud schilderijtje, waarop tamelijk onduidelijk nog te onderscheiden waren een tuintje, daarboven een hond, weer iets hooger een paard, enz., tot hoog bovenaan 't laatst de vogel Phoenix stond afgebeeld. Ik verdiepte mij in gissingen omtrent dit curieus maaksel, en de eigenaar wist ook niet meer ervan te vertellen, dan dat het een voorstelling moest verbeelden van de verschillende leeftijden.

Kort daarna kreeg ik in handen het taalkundig blad „Loquela." In een zijner oudste nummers stond de volgende ladder opgeteekend:

Een tuin leeft drie jaar,
Een hond leeft drie tuins,
Een paard leeft drie honden.
Een mensch leeft drie paarden,
Een ezel leeft drie menschen,
Een wilde gans leeft drie ezels,
Een kraai leeft drie wilde ganzen,
Een hert leeft drie kraaien,
Een raaf leeft drie herten,
En de vogel Phenix leeft drie raven.

Toen werd mij ook mijn genoemd schilderijtje duidelijk, en dacht ik onwillekeurig aan een andere prent, waarop de levensladder van den mensch staat afgebeeld, beginnende met den zuigeling, en zoo trapswijze gaande tot den grijsaard.

Ook ben ik daarna aan 't snuffelen gegaan in oude papieren, en ben tot de overtuiging gekomen, dat ook de oude Grieksche verzen van Hesiodus en de dito Latijnsche verzen van Ausonius deze ladder als eene legende hebben geboekt. Ofschoon Ausonius nu niet altijd betrouwbaar is in zijne beschrijvingen, is genoemde levensladder toch wel een bewijs, dat de volkspoëzie met de overleveringen der oude klassieke letterkunde overeenstemt. Wist de oude natuurkundige Plinius ook niet van dezelfde langlevendheid onder de dieren te spreken?

Mijne onderzoekingen verder voortzettend, vond ik, dat de bekende pater Adriaan Poirters in zijn vermaard „Masker der Waerelt" gewaagt van dezelfde wijsheid, waar hij zegt:

„Men seght dat den ouderdom van drie thuynen is den ouder-
„dom van eenen hondt; ende den ouderdom van drij honden, den
„ouderdom van een peert; en van drij peerden den ouderdom van
„eenen mensch; ende van drij menschen den ouderdom van eene
„swaen; ende van drij swaenen den ouderdom van eenen hert;
„ende van drij herten den ouderdom van eenen draeck die leeft
„wel duijsent jaeren, oock naar 't gevoelen van den H. Augustinus."

Eveneens meldt het geleerde blad, de Academy van Londen, dat in Ierland sedert onheugelijke tijden dezelfde legende bestaat. Die Iersche sage luidt:

Een paalstaak leeft een jaar.
Een veld leeft drie jaar.
Een hond leeft drie velden.
Een paard leeft drie honden.
Een mensch leeft drie paarden.
Een hert leeft drie menschen.
Een merel leeft drie herten.
Een arend leeft drie merels.
Een zalm leeft drie arenden.
Een iep (boom) leeft drie zalmen.
De wereld leeft drie iepen van het begin tot het einde.

En het blad haalt er verder bij aan, dat ook in Wallis deze ladder onder 't volk is bekend, maar dat de bewoners dezen trap volgen: arend, hert, zalm, merelhaan, de pad en de uil.

Eigenaardig is nu ook de waarheid, dat de geschiedenis van het Boeddhaïsmus spreekt van de langlevendheid van den patrijs, van den aap, van den olifant, van den gier en van den uil.

In verband met deze sage willen wij hier nu ook zelf eenige zegswijzen of verklaringen bijvoegen:

„So alt wie eine Schneegans", zeggen thans nog de Duitschers hier aan onze grenzen. Ook de Franschen spreken van „une vieille mule", en deze twee voorbeelden zullen zeker nog wel met andere kunnen voortgezet worden.

De oude Latijnsche dichters o. a. fabelden almede over den ouderdom van de kraai, Immers Juvenalis dichtte, dat Nestor zoo oud werd als een kraai, en de Stoicijnen beweerden, dat de ziel van den mensch, na zijn dood wel zoo lang blijft leven als de kraaien, zoodat er menschen zijn, die daaruit de menigvuldigheid dezer vogels verklaren.

Ook de herten bereiken een hoogen ouderdom. Zoo gebood Alexander de Groote eens, om eenige herten een gouden halsband om te doen. Honderd jaren later werden zij nog teruggevonden, en schenen nog altijd jeugdig en frisch te zijn. Karel de Zesde, koning van Frankrijk, op wandeling zijnde, zag dat zijn honden een hert op de vlucht dreven. De koning liet het beest in netten vangen, en kwam tot de ontdekking, dat het hert een halsband droeg met het opschrift: „Dit heeft Caesar mij geschonken."

Zoo heb ik eens gelezen, dat de oude Grieksche treurspeldichter Lycsphron den held van Homerus (Odysseus) de raaf noemde ter wille van diens hoogen ouderdom.

Eveneens verweet Theophrastes, een discipel van Aristoteles en Plato, toen hij op zijn sterfbed lag, aan de natuur, dat zij de herten en de raven zulk een lang leven had geschonken, en hetzelve aan de menschen, die het toch meer verdienden, had geweigerd.

Ik wensch in dit weekblad op de overleveringen der Arische volkeren, en die der klassieke oudheid nog later eens terug te komen.

GERARD KREKELBERG.

BLOEMEN OP TAFEL.

WANNEER de huisvrouw het hare wil doen om een goede stemming aan tafel te verzekeren, wanneer zij het aanzitten aan den disch tot een feestelijk gebeuren wil maken, heeft zij zich twee vragen te stellen: Wat zullen we eten? Hoe zal mijn tafel er uit zien? Op de eerste vraag moge de keuken antwoord geven, de tweede wordt beheerscht door de uiterlijke aspecten der tafel, waarbij we niet alleen aan damast, kristal, zilver en pocelein denken; ook de wijze van tafelverlichting kan hier van grooten invloed zijn op het effect en het zijn de bloemen, die als altijd en overal de stemming brengen of verhoogen kunnen. Juist in de keuze en het arrangement daarvan toont zich goede smaak, de distinctie welke bizondere bekoring bijzet.

In tegenstelling met de groote hoteltafels, waar hoogte en breedte in tafeldecoratie bij ruime omgeving minder moeilijke eischen in dit opzicht stellen, moet men in bescheiden ruimte voorzichtiger zijn met bloemen op tafel. Juist hier vindt de aangeboren goede smaak of ontwikkelde kunstzin onzer vrouwen en meisjes een taak, die ongetwijfeld in waardeering loon zal vinden; — geen grooter verdienste immers voor een vrouw dan uit te blinken op eigen, vrouwelijk terrein! We vinden zelfs grooter bekoring in de tafel, die, hoe bescheiden ook, op deze wijze een logische goede gedachte vertolkt, dan in de weidsche en vaak modieuze tafelversiering door huurlingen aangebracht. En ook dan nog is toezicht en kennis van zaken steeds gewenscht.

De bloemen op tafel moeten harmonieeren met behang en bijpassende meubelen, er moet een eenheid verkregen worden. Men neme derhalve niet wat de bloemist heeft, doch wat hij hebben moet! Bepaalde regels zijn er wel niet aan te geven, doch in ieder geval zorge men, vooral bij kleinere tafels, dat de bloemen niet hinderen. Voor allen moet de blik over de tafel vrij blijven. Doet b.v. een mandje met bloemen dienst als middenstuk, dan spreide het arrangement zich in de breedte uit. Gebruikt men daarentegen langgesteelde bloemen, rozentakken b.v., dan moeten die hoog genoeg geplaatst worden om ieder der aanzittenden gelegenheid te bieden met zijn overbuurtje te kunnen converseeren, zonder dat beiden daartoe het hoofd in de schouders behoeven te trekken.

In het algemeen kan ook worden gezorgd, dat in donker bekleede kamers éclat van witte bloemen en overvloedige schakeering van lichtgroen wordt aangewend, terwijl donkere tonen in een licht gehouden vertrek aangename contrasten en groote schaduwen geven. Waar een vertrek op zich zelf reeds naar het volle of drukke neigt kan men eenheid herstellen door tafel en gasten van bloemen in een enkele rustige kleur te voorzien. Vergeet daarbij nooit, dat iedere kleur of bloem om haar eigen groene omgeving vraagt; natuur is hier de beste leermeesteres. Overigens hangt alles vrijwel van de omgeving af en zal goede smaak meerdere bijeenpassende kleuren tot een geheel weten te vereenigen. Alleen nog dit: wie over exotische bloemenweelde beschikt, gebruike daarnaast immer donkere tinten en weinig sprekende andere bloemen, haar bescheidenheid kan het rijke vertoon der orchideeën niet anders dan ten goede komen.

G.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARCEN. TOEGANGSBRUG.

ARCEN (L.) EN ZIJN KASTEEL.

De naam van het Noord-Limburgsche dorp Arcen is wel in staat de oudheidkundigen te bekoren. Hij doet denken aan een Romeinsche *Arx*, aan een burcht, en de ligging aan de Maas, het bestaan van een oude ruïne, schijnen die afleiding te steunen.

Waarbij men echter dient op te merken, dat alle families, die van Aerssen heeten, niet in Arcen hun oorsprong vinden. Behalve de zeer verspreide en bekende Limburgsche familie van Aerssen, vindt men nog verschillende andere deftige, of adellijke families, die dien naam dragen, zooals de van Aerssen van Sommelsdijck, de van Aerssen Beijeren van Voshol, welke laatste haar stamvader in Brussel vinden en dan niet van de plaats, maar van zekeren Aertszoon stammen. Wij willen geen beslissing nemen ten opzichte der naamsafleiding, maar alleen herinneren, dat er bij Maasbree in Limburg aan de onvoltooide Noordervaart nog een Huis Aarssen ligt, thans boerenhofstede geworden.

Arcen zag er uit, zooals meer van die kleinere vestingen, ommuurd in den tijd, dat het geschut nog niet ver droeg en men elkander op echt Trojaansche wijze uitdagende briefjes kon toewerpen over gracht en wal.

Het geleek op Echt, Neeritter Wessem en Gennep, die door een walmuurtje en gracht tegen overval beschermd werden, enkele versterkte poorten bezaten met zijtorens, puntdaken en verroeste windvaantjes en waarbij de kerktoren, aan den walkant geplaatst, ook nog als wachtpost dienst deed.

Toen men nog met den kruisboog of armborst, met den voetboog de troepen aanviel en met de blijde den springaal steenen wierp, met den stormram de muren beukte, of vanaf evenhoogen de verdedigers op de wallen op kwam zoeken, waren deze muren voldoende. Maar toen het „donrekruyt" uitgevonden was en men door haakbussen, steenbussen, vogelaars en bombar-

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARCEN. RECHTERVLEUGEL.

den den vijand ging bestoken, verloren deze omsingelingen hare waarde. Arcen's kracht was aldus spoedig lam gelegd. Maar toch vonden de inwoners en ook het omwonende landvolk een toevluchtsoord achter die overblijfselen uit vroegere dagen, toen in den tachtigjarigen oorlog alles vol soldatengespuis liep.

Weinig is nog van den stadstooi te zien, alleen aan de Maas ligt eene schilderachtige ruïne. Ze is uit ijzerharde baksteen opgetrokken, licht oranje van kleur van binnen, aan de buitenzijde door den invloed van 't licht, van de lucht en het weer bruin geworden. Zij is van veel waarde voor het stedeke, want het is in wintertijd, wanneer de gezwollen wateren der Maas groote ijsschotsen aanvoeren, een uitmuntende ijsbreker, welke zelfs niet siddert bij de krachtigste schokken en van geen verbrokkelen weet.

* * *

Arcen was vroeger eene eigen heerlijkheid, één van de vele, waaruit het tegenwoordige Limburg samengesteld is. Het wordt beschreven als volgt: „Dat huys ende dorp Arssen met den gerichte daerto behorende, hoge ende lege van der Roderbeke opwarts ende Velde met allen heures tobehoren, als die te leen holden plach heer Otto van Arssen, ontfangen bij Johan van Buren, herren Janszoon a°. 1389." Daarna kwam het aan Jansz. Jan, gehuwd met Adelheid van Arendaill, dan aan de Schenck van Nydeggen, de van Gelders, de von Weymar, welke familie slot en heerlijkheid verkocht aan de grafelijke familie Wolff Metternich, welke het nog bezit.

De Wolff Metternich's stammen van Arnold Wolff von Gudenberg, Ridder te Itter in Hessenland, die in de eerste helft der XIVde eeuw leefde. In 1621 Rijksvrijheeren, werden zij in 1742 Rijksgraven.

De tegenwoordige eigenaar van Arcen is Levin Max Paul Hubert Marie Graaf Wolff Metternich, kamerheer in b.d., (gehuwd in 1875 met Mathilde Juliette Antoinette Marie Gravin de Marchant d'Ansembourg), die zich bijzonder op den boschbouw toegelegd heeft en daardoor de omgeving van Arcen en het kasteel zeer verfraaid heeft.

Over de geschiedenis van Arcen is veel te vertellen, maar de „gesta" gelijken in vele opzichten op de reeds van andere dorpen en stedekens verhaalde, welke in tijd van vrede zich bepaalden bij het komen en heengaan van de bewoners, in geluk en ongeluk, in vreugde en tegenspoed, terwijl het tooneel in tijden, dat de oorlogsfakkel gezwaaid werd, geheel van aanschijn veranderde. Dan was er rust noch duur voor de huysluyden; de volkszangen zwegen, de zeisen en rieken dienden niet meer voor landbouwgebruik, maar werden wapenen in dienst van Mars. Slechts enkele buitengewone voorvallen uit dien onrustigen tijd mogen hier volgen.

* * *

Arcen was in 1635 in handen der Spanjaarden gekomen en nu zonnen de Staatschen erop het vlek weer in hunne macht te brengen. Het was een onaangenaam wisselspel, waarvan de bewoners de slachtoffers waren.

De vaart op de rivier de Maas moest vrij gemaakt worden, „en," zegt Commelijn, „de krijgslieden wilden toonen, dat zij mede soldaten waren en haar 's Heeren geld niet om sonst behoorden te ontfangen."

Het plan om hiertoe te geraken, werd gesmeed en op de volgende wijze ten uitvoer gebracht.

De bevelhebber van Venlo liet drie karren stroo van Arcen halen en gelastte de voerlieden bij het vertrekken, aan het einde der straat of in de poort de achterste kar in brand te steken, wat stiptelijk volvoerd werd. Het vuur verspreidde zich in weinige oogenblikken en dreigde zelfs over te slaan op de stroodaken der naburige huizen. De inwoners snelden ter hulpe, lieten de poort open, en riepen de soldaten van het fort, om de vlammen te helpen dooven. Deze verlieten de sterkte en deden hun best, maar stonden niet weinig verbaasd, toen zij aan het eind van de zaak hun eigen poort gesloten vonden en de Venloschen in hun fort. Zij moesten vluchten, wapenloos en half gekleed. Het fort werd daarna afgebroken en er bleef niets van over dan de torenruïne bij de poort, die wij in beeld zien. De bezetting van het kasteel, zwak en weinig talrijk, moest alles aanzien en hield zich wijselijk binnen.

Een tweede geschiedenis van meer romantischen aard is met den draad der Arcensche geschiedenis als saamgeweven.

Het was een heerlijke morgen van het jaar 1636, schitterend van zonlicht, dat glanzend wit den oever verhelderde en teruggekaatst de oude poort van het stedeke Arcen scherp deed uitkomen naast het witte wachthuis. De soldaten zaten op de bank uit hun kleine pijpjes voorzichtig „toeback suijgende", want groote trekken kon de karige soldij en de dure tijd niet lijden.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARCEN. BINNENPLAATS MET TOREN.

Een weinig beter af waren de officieren, die eveneens van het mooie weder genoten en over de Stadsbleek, een effen, groot grasplein wandelden.

Een van hen was Jonker Jan de Boye, een statig, slank cavalier, zwager van den heer van Macken, die onder Vierlingsbeek een kasteel bewoonde. Hij was iemand met een vast karakter, zeer gezien bij zijne kameraden en dapper in den strijd. Destijds had de persoonlijke moed nog volle waarde en een goed officier toonde door eigen voorbeeld, hoe men den vijand te woord moest

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARCEN. BINNENGRACHT.

naast. Op dien morgen ging hij met zijn wapenknaap te paard langs de Maas op tot Bergen en van daar over de Maas naar Macken. Hij werd er met gejuich ontvangen. Want zijne neefjes waren dol op hem. Zij mochten met hem door de groote bosschen zwerven en de lange honden waren van de partij. Deze moesten dan in de groote heide hunne springkunsten laten zien. Er was maar één Oom Jan voor de jeugdige Schellarts.

Maar nog anderen zagen Jonker Jan met genoegen komen. En niet het minst de jeugdige schoone Bertha van Ewijck, de kamenier. Zij had gezwegen en haar wenschen en willen begraven in haar diepste binnenste. Maar ook Jonker Jan was het lieftallige in Bertha niet ontgaan — en 't klinkt als ware 't een roman, dat Jonker Jan geen acht slaande op verschil in rang, stand en familie, Bertha beschouwde als de zijne, die eenmaal zijne gade worden zou.

Wie de toenmalige afscheiding van adel en burgerij, van officier en soldaat kent, zal beseffen, dat het eene mésaillance was, als de afstammeling der adellijke, rijke de Boyes zich verbond met de burgerlijke, arme dochter van een feldweifel, uit het Venlosche garnizoen.

Ook Baron Schellart dacht er zoo over en toen het geheim uitlekte, barstte de toorn van den hoogen heer zoowel over Bertha als over Jonker Jan los. Bertha zend men terug naar Venlo, Jan trekt met een somber gezicht terug naar Arcen.

Er rijzen echter nog andere bezwaren. De oude van Ewijck is verstandiger dan het paar en wil van geene verbintenis weten. Oude soldaten spotten niet met de wetten van rang en stand, en de omstandigheden schijnen samen te spannen, om de gelieven te scheiden. Toch vertrouwt men op de toekomst.

De oorlogstrom wordt weer geroerd. De Generale Staten zullen weer trachten de garnizoenen van den Spaanschen koning uit de Limburgsche vestingen te werpen. Het plan raakt bekend. Overal heerscht groote bedrijvigheid; Venlo wordt van leeftoch voortzien. Een zeer groot convooi komt van den Rijn onder geleide van soldaten.

Maar de Staatschen zitten niet stil. Zij vallen het bij Straelen aan en in het eerste, vurige treffen valt de hopman en twee luitenants. De soldaten, ook de hulptroepen uit Venlo, verliezen den kop en slaan in wilde vlucht.

De oude feldweifel van Ewijck treedt met het zwaard in de vuist de vluchtenden tegen, brengt hen tot staan, geeft het voorbeeld en onder zijne leiding slaat men den driemaal sterkeren vijand af. Dat was een heldenstuk, en toen het convooi binnenkwam met een dertigtal gevangenen, werd het met gejubel ontvangen. De opperbevelhebber, die toen te Venlo was, liet den dapperen feldweifel voor zich komen en beloonde hem op schitterende wijze. Hij schonk hem eene met zilver beslagen spies en maakte hem luitenant van een compagnie arquebussiers, bij zijn oud wapen. Geen enkele van zijne medestrijders was niet overtuigd, dat deze belooning den ouden ijzervreter niet toekwam.

Aldus waren Jonker Jan en van Ewijck gelijk in rang en was het standsverschil op waardige wijze opgeheven.

In den roes van vreugde werd ook de verloving van Bertha met Jonker Jan gevierd. De garnizoenen werden verlegd. Arcen en een deel van Venlo bezetten Stevensweert en de uitleggers aan den ouden Maasarm en aan Contelino.

(Wordt vervolgd). A. F. VAN BEURDEN.

Foto Aug. F. W. Vogt HET KASTEEL ARCEN.
INGANGSPOORT, GEZIEN VAN DEN WEG.

DE DIWAN-I-KASS IN DELHI. *)

De Diwan-I-Kass of Private Audiëntiezaal werd gebouwd door Sah Jehan, kleinzoon van Akbar, waarmede in 1638 begonnen werd. De afmetingen der pilaren in deze zaal zijn bijzonder groot. Op de verhevenheid rechts, stond vroeger een massief gouden stoel — de beroemde Pauwentroon — ingelegd met diamanten. In de pilaren waren kostbare steenen ingelegd, die later vervangen zijn door verf in dezelfde kleur. Overweldigend mooi is de aanblik. Op vier hoekpilaren is eene Perzische inscriptie, waarvan de vertaling is: „Als 't paradijs ergens op aarde is, Is 't hier. Is 't hier. Is 't hier."

J. TEN CATE HUENDER.

*) Zie de afbeelding op bladz. 7.

ZIERIKZEE.

VAN de vele watertochten, die men, Rotterdam als uitgangspunt nemende, maken kan, is die naar Zierikzee, de hoofdplaats der Zeeuwsche eilanden Schouwen en Duiveland, mede een der mooiste, belangwekkendste en meest afwisselende. Wie een open oog heeft voor het schilderachtige der waterwegen, die wij dan bevaren, zal zich gedurende de zes uur, die deze reis duurt geen oogenblik vervelen. Hij zal in dezen korten tijd ons volksbestaan in veelzijner vormen kunnen waarnemen, wijl hij beelden te zien krijgt van onzen handel en onze scheepvaart, van een onzer voornaamste industrieën, van onzen landbouw en veeteelt, van onze visscherij en van hetgeen we op waterbouwkundig gebied gewrocht hebben. Hij zal zich, dit alles ziende, niet behoeven te schamen een zoon te zijn van dat kleine stukske grond, dat tusschen Eems en Schelde ligt.

Afwisselend is deze tocht zeker. Eerst geeft Rotterdam ons het beeld eener havenstad van den eersten rang met een scheepvaartverkeer zoo druk en riviergezichten van zoo'n machtige schoonheid, dat men de wedergade niet licht vindt. Verder op de Maas en vervolgens op de Noord is 't één bedrijvigheid, waar men ziet; hier volgt de eene scheepshelling op de andere; talrijke vaartuigen voor binnen- en Rijnvaart worden hier voor het eerst in hun element gelaten en niet alleen voor onze rekening, want ook het buitenland komt bij ons ter markt. Van de groote baggerwerktuigen, die moeten dienen tot aanleg, verbetering en onderhoud van water wegen en havenmonden in meer dan een werelddeel, worden er vele hier gebouwd. Hier is op dit gebied, dank zij de energie van mannen, wier namen ook ver buiten onze grenzen bekend zijn, een grootindustrie ontstaan, die de bewering als zou Nederland geen industrieëel land zijn, schijnt te logenstraffen.

Wij naderen Dordrecht, stad met een grootsch verleden, éénmaal de rijkste van ons land, dat echter niet de bakens wist te verzetten toen het getij verliep en zich ondanks zijn zoo hoogst gunstige ligging door Rotterdam verre zag overvleugelen. Ook hier een riviergezicht van bekoorlijke schoonheid, op doek gebracht door schilders van allerlei nationaliteit. Door de Dordtsche Kil bereiken we het Hollandsch Diep, waar we al in 1868—72 een der langste spoorwegbruggen van geheel Europa bouwden, de alom bekende brug van den Moerdijk, die door haar lengte van ruim 2500 meter zoo'n waardigen toegang tot ons waterland vormt.

Het tooneel is nu geheel veranderd; konden we tot nog toe de beide oevers van het vaarwater goed waarnemen, thans deinen ze van ons weg en zien we slechts op verren afstand hier en daar kerktorens en rood bepande daken boven de dijken uitsteken. Op het water is het verkeer er niet veel minder op geworden, beladen tjalken met volle zeilen, stoombooten, visschersvaartuigen en nu en dan een enkel pleizierjacht vormen steeds een schoon decor.

Wij doen Willemstad aan den Noordbrabantschen kant even aan en steken dan over naar Ooltgensplaat op Overflakkee, het laatste der Zuidhollandsche eilanden.

Door Volkerak en Krammer bereiken we Zijpe op Duiveland, tevens de aanlegplaats voor Bruinisse, het welvarende, 3000 inwoners tellende visschersdorp, dat deze welvaart aan oester- en mossel-cultuur dankt en welks haven ternauwernood de meer dan 160 visschersvaartuigen kan bergen, die hier thuis hooren.

Stavenisse op het eiland Tolen is onze laatste aanlegplaats en dan stevenen wij op den massalen toren van Zierikzee af, die door zijne zware vormen al lang onze aandacht trok.

Zierikzee was in vroeger eeuwen eene stad van veel beteekenis; ontstaan op een hoek van het eiland Schouwen, in den tijd toen dit nog niet met Duiveland en Dreischor één geworden was, maar door de Gouwe hiervan gescheiden werd, bereikte het in de 15e eeuw wel zijn grootsten bloei, wat af te leiden is uit het feit, dat in 1454 de fundamenten gelegd werden van den

DE DIWAN-I-KASS OF PRIVATE AUDIËNTIE-ZAAL IN DELHI (BRITSCH-INDIË).

Foto F. F. P. Bins. ZIERIKZEE.
DE ST. LIEVENS MONSTERTOREN.

St. Lievens Monstertoren, het machtige gothische bouwwerk, dat den geheelen omtrek beheerscht en dat we in de eerste plaats nader zullen beschouwen 1).

Aan Anthony Kelderman(s), behoorende tot dezelfde Mechelsche kunstenaars-familie aan welke Middelburg zijn stadhuis en Veere zijn kerk dankt, werd de bouw van dezen toren opgedragen, die met de reeds bestaande St. Lievens Monsterkerk in Romaansch-Gothischen stijl een waardig geheel moest vormen. Het plan was inderdaad grootsch, wat te zien is op eene zich in het stadhuis bevindende afbeelding; maar zooals het met de meeste torens uit dien tijd ging, hij werd niet afgebouwd, in plaats van tot de geprojecteerde 200 meter bracht men het maar tot ongeveer 55 meter. Van de kerk werd in 1466 het westelijk deel door het vuur vernield tegelijk met een goed deel der stad, die zich nog niet geheel hersteld had van den grooten brand die in 1458 een ander stadsgedeelte verwoest had. Het vernield westelijk deel der kerk werd niet meer bijgebouwd, zoodat de toren alleen kwam te staan. In 1832 was een onvoorzichtige loodgieter de oorzaak, dat het overig deel der kerk geheel afbrandde en eerst 16 jaar later werd het tegenwoordige kerkgebouw ingewijd, dat echter zoo leelijk is en waarvan de bouwstijl zoo weinig in deze omgeving past, dat uit schoonheids-oogpunt beschouwd, ditmaal een onvoorzichtige loodgieter wel op zijne plaats zou wezen. Tengevolge van den afnemenden bloei van Zierikzee begonnen in den loop der tijden de onderhoudskosten voor kerk- en stadsbestuur bezwaarlijk te worden en de toren geraakte erg in verval, vooral aan de westzijde. Dit werd zelfs zóó, dat men hem ter voorkoming van ongelukken moest omrasteren; dit was in 1815.

In latere jaren trok wel het Rijk en ook de gemeente een niet onaanzienlijk bedrag uit voor herstellingskosten, maar het was pas in 1881, dat na langdurige onderhandelingen het Rijk den toren overnam en een meer ingrijpende restauratie begon. Het daarvoor vastgestelde bedrag van ruim ƒ 38.000, waarvan Zierikzee de helft betaalde was echter lang niet voldoende, in 1894—96 werden weder eenige herstellingen gedaan, maar nog steeds blijft er veel te doen over.

Op een helderen dag beloonen heerlijke vergezichten ons voor de moeite de 278 treden beklommen te hebben, die naar het plat voeren. Over de stad heen rust ons oog oostwaarts op Duiveland's grazige weiden; noordwaarts is het Brouwershaven met daarachter Goeree's kust, dat onze aandacht trekt. Over den breeden mond der Ooster-Schelde kunnen we in zuidwestelijke richting zelfs den „lange Jan", den toren van Middelburg waarnemen, terwijl westwaarts ver achter Schouwen's vruchtbare landouwen de toppen van zijne woeste duinen blikkeren, aan wier voet de vriendelijke dorpen Haamstede, Burgh en Renesse hunne kerktorens uit het dichte groen omhoog steken 2).

In de buurt van den toren moet het eerste stadhuis van Zierikzee gestaan hebben, waar precies weet men het niet. Het rijke stedelijke archief, dat hierover misschien wel iets bevatte werd in den Franschen Tijd, 1811, voor een groot deel als scheurpapier verkocht. Zeker is het, dat het tegenwoordige in omstreeks 1500 is gebouwd en in later eeuwen verschillende verbouwingen en vergrootingen heeft ondergaan; het is een betrekkelijk zeer eenvoudig gebouw, waarvan de toren als oudste deel het merkwaardigste is.

Van de zes poorten, die oudtijds toegang tot de stad verleenden zijn er gelukkig nog drie overgebleven, de andere ondergingen het lot van zoo menige stadspoort: ze zijn helaas gesloopt. Zoo restte er dan de Nobelpoort met haar twee slanke spitsen, genoemd naar de beide adellijke jonkvrouwen Anna en Maria, die haar, zoo zegt de overlevering, lieten bouwen, en de Noord-Havenpoort, die met de beide huizen, welke er bij hooren een mooi geheel in Vlaamsch-Renaissancestijl vormt. Van de buitenzijde gezien maakt ten slotte de Zuid-Havenpoort met haar directe omgeving een hoogst schilderachtigen indruk; evenals de Noord-Havenpoort door Albrecht van Saksen in 1491 gebouwd, werd zij in later tijd vernieuwd.

In de stad zelf, grillig gebouwd, met aardige buurtjes, vindt men hier en daar nog oude gevels, waarvan de merkwaardigste die van het zoogenaamde huis der Tempelieren en het 's Gravensteen zijn.

Moet het tegenwoordige Zierikzee met zijn ongeveer 7000 zielen zich tevreden stellen de marktplaats van het eiland te zijn met een weinigje industrie, dit was in vroeger eeuwen anders. De zoutbereiding vooral was toen eene zeer belangrijke tak van nijverheid en droeg tot zijn grooten bloei veel

Foto F. F. P. Bins. ZIERIKZEE IN VOGELVLUCHT.

1) De volgende bijzonderheden ontleende ik aan:
dr. H. Blink. Van Eems tot Schelde.
P. D. de Vos. De St. Lievens Monstertoren en het Burger-Weeshuis te Zierikzee. Uitgave de Mooy & Mommaas.
Gids voor Zierikzee en Omstreken. Uitgegeven door de Vereeniging tot Bevordering van het Vreemdelingen-Verkeer. Het laatstgenoemde werkje, waarvan de nieuwste uitgave versierd is met 21 teekeningen van Mr. J. G. Huyser, waardoor het ver boven het peil van soortgelijke boekjes staat, zij ieder die deze streek bezoekt bijzonder aanbevolen.

2) In een der eerstvolgende nummers hoop ik eenige foto's van dit deel van Schouwen, het eigenlijke doel van mijn uitstapje, te geven.

bij. Oorspronkelijk verkreeg men het zout door middel van het zoogenaamde selbarnen of zoutbranden.

Deze oude manier van zoutbereiding, vroeger in Zeeland en ook in enkele andere deelen van ons land zeer algemeen, loont eene nadere beschouwing, welke wij in dr. Blink's „Van Eems tot Schelde" vinden.

Vóór de geschiedenis begon moet de waterspiegel der Noordzee veel lager geweest zijn dan tegenwoordig en van dien tijd dateert de laagveenvorming achter de duinen en ook in het Zuidhollandsch en Zeeuwsch delta-gebied. Toen nu de waterspiegel allengs hooger werd drong bij stormvloed het zeewater dieper en krachtiger het land binnen en overstroomde de veenlaag, deze aldus drenkende en gelegenheid gevende het zeezout vast te houden. Al onder de Frankische koningen en misschien nog vroeger was men begonnen dit veen uit te graven; dit uitgraven noemde men darinkdelven, eene oude schilderij ten stadhuize aanwezig geeft er eene afbeelding van. De uitgegraven darink werd gedroogd en verbrand, de asch werd in de zoutkeeten met zeewater besprenkeld en op deze wijze verkreeg men een wit en blinkend zout. Was het zout er aan onttrokken dan werd de asch, „zelkasch" genaamd op hoopen geworpen, die langzamerhand kleine heuvels vormden, Ook bij Zierikzee trof men een paar dezer aschheuvels aan, de Noord-Zelke en de Zuid-Zelke. Het was een oud en eigenaardig gebruik, deze laatste op den 2en Paaschdag te beklimmen en dan eieren in de hoogte te werpen. Uit hoogte en omvang dier heuvels viel af te leiden wat de zoutbranderij hier in die tijden beteekende. Toen echter later bleek, dat de zelkasch waarde had voor de glasblazerijen, werden die aschheuvels hier en ook elders afgegraven en de asch verkocht.

Foto F. F. P. Bins. ZIERIKZEE. DE ZUID-HAVENPOORT.

Zoolang het uitdelven van den darink buitendijks geschiedde, dus op de schorren, deed het weinig schade, maar toen, de zoutbehoefte grooter geworden, men ook binnendijks den bodem op uitgebreide schaal begon te vergraven, werd het darinkdelven een gevaar voor het land. Het heeft dan ook meegewerkt tot den ondergang van Reimerswaal en een groot deel van Zuid-Beveland en werd daarom in de 15e eeuw reeds beperkt en eindelijk door Karel V geheel verboden. Dit verbod had echter geenszins den ondergang der zout-industrie ten gevolge, want de inmiddels tot bloei geraakte scheepvaart bracht het klipzout van de Spaansche en Fransche kusten aan en de zoutbranderijen veranderden in zoutziederijen en raffinaderijen. In 1526 waren nog 77 zoutketen aanwezig maar in de 17e en 18e eeuw ging deze nijverheid tengevolge van allerlei oorzaken te niet en thans is er nog slechts een over, de „Leye Keet" aan den Visschersdijk. Een gelijk lot onderging ook de visscherij, de scheepvaart en scheepsbouw, wat de beide laatste betreft zal de oorzaak wel te zoeken zijn in den aanleg van den Nieuwen Waterweg en Rotterdam's bloei. De handel in meekrap, eveneens indertijd van groot belang, verdween natuurlijk gelijk met de cultuur.

Niettemin is Zierikzee niet wat we een „ville morte" plegen te noemen, zooals om in Zeeland te blijven, Veere of het naburige Brouwershaven. Zijn isolement is vrij wel opgeheven sedert het door een stoomtramlijn via Numansdorp met Rotterdam en door eene andere via St. Philipsland met Noord-Brabant verbonden is; want heeft de in den aanvang genoemde boottocht in den zomer en bij gunstig weder veel bekoorlijks, in het slechte seizoen en ook op tijden, dat er veel veevervoer is, kan die tocht minder aangenaam zijn; bovendien is de reis per tram korter en regelmatiger, daar we dan niets met het getij te maken hebben. Het is ook deze stoomtram, die ons langs een zeer kronkelende lijn naar Brouwershaven voert. Op dezen weg komen we voorbij Schuddebeurs, het Zierikzeesche Velp, Noordgouwe, merkwaardig omdat in 1304 hier een groote zeeslag geleverd werd tusschen de Hollandsche. Fransche en Vlaamsche vloten, terwijl thans, zoover het oog reikt, slechts bouwland te zien is. Deze slag had plaats op de Gouwe, het water dat, zooals we reeds zagen, Schouwen van Duiveland en Dreischor scheidde en dat langzamerhand. ondieper wordende, ten slotte ingepolderd werd, een typisch beeld van Zeeuwsche landaanwinning. Wat verder vinden we Zonnemaire ineengesmolten met Bommenede, een voorbeeld van landverlies, want het oude Bommenede ging in 1682 door een grooten watervloed onder. Zoo is het steeds in Zeeland gegaan: landverlies aan den eenen kant, winst aan den anderen.

Brouwershaven, dat we thans bereiken, trachtte eenmaal Zierikzee naar de kroon te steken, had tijdperken van verval en opbloei en is thans een droefgeestig stadje van 1300 zielen, waar in de laatste jaren een groote garnalenkokerij tenminste weer eenige bedrijvigheid bracht.

Het zou het bezoeken niet waard zijn, ware het niet, dat het in zijn kerk en stadhuis twee gebouwen bezit, die tot de mooiste van ons land gerekend mogen worden. Op het verlaten plein vóór het stadhuis staat het standbeeld van Brouwershaven's grootsten burger, Vader Cats en schijnt te peinzen over de waarheid der spreuk: „Sic transit gloria mundi".

F. F. P. Bins.

Foto F. F. P. Bins. LANDSCHAP BIJ ZIERIKZEE.

EEN KIJKJE IN EEN KWEEKERIJ. VERZAMELING DIVERSE KUNSTVORMEN.

BUXUS EN TAXUS.

EEN van de grootste attracties van de, in 't voorjaar van 1910 te Haarlem gehouden bloemtentoonstelling is mede zeker wel geweest de uitgebreide collectie Buxus en Taxus door een tweetal Aalsmeersche kweekers ingezonden. Hoewel vele bezoekers zich afkeurend over deze mishandeling uitlieten en deze planten stijf en leelijk vonden, waren er toch weer anderen, die moesten erkennen, dat sommige kunstvormen, mits geplaatst in eene passende omgeving, wel degelijk in staat zijn een goed effekt teweeg te brengen.

Nu ook in ons land 't streven bestaat tuin- en woningbouw architektuur met elkaar in overeenstemming te brengen, doet zich bij toepassing van strenger belijnde vormen, ook weer meer de behoefte gevoelen aan dergelijke kunstig gekweekte planten en gaat men navolgen, 'tgeen in Engeland reeds geruimen tijd gedaan wordt. Zondert men de paar laatste jaren uit, dan kan gerust gezegd worden, dat in een tijdvak van ongeveer een eeuw in ons land absoluut geen vraag naar dit artikel geweest is. Hetgeen men hier en daar op oude buitenplaatsen en oude hofsteden nog van dien aard aantreft dateert gewoonlijk van ouderen datum. Ware Engeland, al was 't dan ook in geringe mate gedurende al dien tijd geen afnemer gebleven, dan was deze cultuur, die mede in stand gebleven is door de liefhebberij van een oude firma reeds lang geheel tot ondergang gedoemd.

Het is dus zeer begrijpelijk, dat in tegenstelling met elke andere branche in het tuinbouwvak, in deze speciale cultuur zoo goed als geen concurentie bestaat en deze ook niet zoo heel snel te verwachten valt, omdat met het verkrijgen van deze vormen dikwijls een half menschenleven gemoeid gaat. Feitelijk zijn er dan ook in ons geheele land maar een paar firma's, die zich van ouder tot ouder op deze kweekwijze zijn blijven toeleggen en dit zelfs jaren gedaan hebben zonder zich af te vragen of 't hun al dan niet betaalde. Een der meeste bekende is de firma W. Topvoort te Aalsmeer, die een wereldreputatie op dit gebied bezit en reeds dateert van 't einde van 1700, toen zij reeds eene belangrijken handel in deze artikelen op Hamburg en Bremen dreef.

Zooals reeds gezegd, is in deze branche zoo goed als geen concurrentie, een gevolg van 't feit, dat weinigen een cultuur aandurven, welke in de eerste jaren geen rente afwerpen kan. De lange tijd van voorbereiding, dien men noodig heeft om een heester in den gewenschten vorm te krijgen, werkt afschrikwekkend. Men weet te goed, dat men in het tuinbouwvak voornamelijk kans van slagen heeft door snelle omzetten en door snelle producties en waar hiervan geen sprake zijn kan, daar blijft men liever af van een cultuur, welke daarmee zoo geheel in strijd is. De zeer weinigen, die zich dan ook in latere jaren op dit moeielijke terrein gewaagd hebben, doen dit dan ook uitsluitend, òf uit zekere reclame òf ook als kleine bijcultuur.

Daar 't groote publiek zoo weinig bekend is met deze sinds jaren vergeten cultuur, komt 't mij, voor onze lezers interessant voor, hun iets omtrent deze planten mee te deelen.

Zooals men weet worden voor geschoren heesters uitsluitend en altijd groenblijvende Buxus en Taxus gebruikt. Proeven met andere heesters zijn tot heden radikaal mislukt; zij verdroegen niet straffeloos een dergelijke vervorming, kwijnden en stierven weg. Al worden Buxus en Taxus gewoonlijk in één adem genoemd, dan mag daar nog niet uit afgeleid worden, dat beide soorten willekeurig voor elken gewenschten vorm gebruikt kunnen worden. Als regel geldt, dat voor groote vormen de Taxus en voor kleine de Buxus gebezigd wordt. Men doet zulks omdat de eerste forscher, grooter en boomachtiger groeit, terwijl de tweede kleiner en compacter blijft en meer 't karakter van een heester blijft bewaren. In snelheid van groei ontloopen zij elkaar overigens niet veel. Alleen heeft de Buxus voor, dat zij gemakkelijker en sneller dicht groeit. In blad verschillen zij in niet geringe mate.

Ook in de vermenigvuldiging loopen beide heesters uiteen. De Taxus, die karmijnroode bessen krijgt, schijnbessen zooals de botanici ze noemen, wordt door zaad en de Buxus door stek vermeerderd. De jonge plantjes worden op rijen gezet. Er wordt zeer veel zorg aan besteed, ze krijgen eene zware bemesting, terwijl ze ter verkrijging van een stevig wortelgestel van tijd tot tijd verplant worden. In den vochthoudenden zwarten veenachtigen Aalsmeerschen grond groeien deze heesters krachtig en mild. Wanneer ze de vereischte grootte bereikt hebben, waarmee dikwijls een tiental jaren gemoeid zijn, gaat men tot de vervorming over. Iedere heester wordt dan afzonderlijk behandeld en al naar gelang van zijn bouw en geaardheid vraagt de bloemist zich af, welke kunstvorm 't meest daarmee in overeenstemming zal te brengen zijn. Is er bijv. een flinke middenstam met twee of vier zijtakken aanwezig, dan is het mogelijk daaruit twee cirkels te doen groeien met den hoofdstam tot as. De zijtakken worden daartoe langs een of twee hoepels gebogen en daaraan met bindbast bevestigd.

Voor 't vormen van de bekende vogels komt heel wat kijken.

Veel minder moeite en tijd is er noodig om een levend exemplaar groot te krijgen, dan er besteed moet worden om het evenbeeld goed te vormen. Menige haan of hen, die in levenden lijve trots en fier rondstapt, zou al een heel onbruikbaar taai beestje zijn in den leeftijd, dat zijn konterfeitsel zich nog in de wordingsperiode bevindt.

Om goede kunstvormen te verkrijgen is flinke onafgebroken groei noodig. Als gevolg van den uitstekenden grond te Aalsmeer kan de Buxus daar meestentijds tweemaal gesnoeid worden, waarvoor de snoeischaar en ook wel de heggenschaar gebruikt wordt. De hoofdsnoei vindt gewoonlijk einde Juni, begin Juli plaats, terwijl dan in Februari al naar gelang van 't weer nogmaals gesnoeid wordt. Bij de Taxus geschiedt dit doorgaans slechts éénmaal, hetzij in het voorjaar, 'tzij in September. Dat snoeien vereischt veel routine en eerst door langdurige ondervinding is men in staat den juisten vorm te verkrijgen. Het is lang niet ieders werk, om ondanks den gestadigen groei toch den juisten vorm van het voorwerp te blijven behouden. Kunstmiddelen worden daarbij niet gebruikt. De bekende kogelronde Buxusvormen bijv. worden uitsluitend op 't oog rondgeknipt. Dit werk wordt dan ook alleen aan de meest vertrouwde knechts toevertrouwd. Te diep inknippen doet niet alleen den vorm bederven, doch veroorzaakt onnoodig tijdverlies.

Het is begrijpelijk, dat naarmate van den groei van den heester ook de grootte van den kunstvorm toeneemt. Gezorgd moet nu natuurlijk worden, dat niet 't eene gedeelte ten koste van het andere te sterk groeit, waardoor gevaar voor het behoud van den vorm ontstaan kan. Ondanks al de voorzorgen, die er genomen worden en ondanks de speciale kennis, welke men in den loop der tijden van geslacht op geslacht verkregen heeft, komt 't natuurlijk, door niet te vermijden invloeden, toch soms voor, dat een deel van de vrucht van jarenlangen arbeid verloren gaat. Is dit verlies van zeer ernstigen aard, dan moet de kweeker zich afvragen of hij zijn voorgenomen plan wel verder zal trachten uit te voeren, dan wel overgaan tot 't maken van een aanpassenden kunstvorm. Is de beschadiging voor verdere kunstvorming onherstelbaar, dan wordt de heester, wanneer 't ten minste een Buxus betreft, eenvoudig tot stek versneden.

Kleine kale plekken worden dikwijls kunstmatig verholpen, doch bij goed gevormde exemplaren mag zoo iets niet voorkomen. Als lapmiddel wordt tusschen den heester een 2e heester tot opvulling geplaatst. Natuurlijk is dit eene knoeierij, waartoe zich een solied kweeker niet leent. De kans bestaat immers toch altijd, dat deze tweede heester bij de verplanting loslaat en dan 't geheel bederft. Door middel van enten, occuleeren enz. fouten te herstellen gaat in de buitencultuur niet. Het zeer harde hout leent er zich niet toe. Het behoeft geen betoog, dat niet elke vorm evenveel moeite, tijd en zorg vereischt. Hoe samengestelder de kuntsvorm worden moet, hoe meer kennis en zorg er vereischt wordt. Tot de allermoeielijkste figuren behoort bijv. een schip met zeilen en de schroefvorm, terwijl de gewone kogelronde Buxus betrekkelijk het allergemakkelijkst te krijgen is.

Door gebruik van stokken, hoepels, ijzerdraad en als bindmateriaal bindbast, worden de takken in den vereischten stand gebracht en gebonden. Wat er in kunstvormen te bereiken valt, dat doen de afbeeldingen genoegzaam zien. Behalve diverse vogels op verschillend gevormd voetstuk, heeft men zelfs een stoel en een tafel, een anker, een kan, een vaas en nog tal van andere voorwerpen nagebootst.

Ongeveer elke vijf jaren worden de vormen verplant en al dien tijd zwaar bemest. Voor 't opkweeken is de Aalsmeersche grond, zooals reeds meegedeeld werd, de aangewezen aarde. Hebben de heesters de vereischte grootte eenmaal bereikt en zijn ze dus voor den verkoop geschikt, dan nemen zij' wanneer zij maar niet weer verplant behoeven te worden en eene goede verzorging blijven genieten, iederen anderen grond voor lief. 't Beste resultaat verkrijgt men door zijne kunstvormen een paar maal per jaar vloeimest te doen geven. Laat men een heester verarmen, dan is een gevolg daarvan minder krachtige groei en ontstaat dus gemakkelijk minder dichtheid van bladeren, waardoor 't eigenaardig karakter te loor dreigt te gaan. Niet alleen voor kunstvormen, doch ook voor randen en zulks ter vervanging van graszoden wordt de palm (Buxus) gebruikt. Men neemt gewoonlijk daarvoor de gedrongen groeiende Buxus suffruticosa, terwijl voor kleine kunstvormen als krielkippen en dergelijke, eveneens deze lage variëteit gebruikt wordt. Voor andere vormen wordt de gewone bekende Palm, Buxus sempervirens aangewend. Ook voor vierkant geschoren heggen worden Buxus of Taxus gebruikt. Op oude buitenplaatsen treft men er soms nog wel meter hooge aan met hier en daar een boog over 't pad en op de hoeken een vaas of een vogel.

TAXUS BACCATA.

't Is verklaarbaar, dat naar mate van de meerdere of mindere samengesteldheid van den kunstvorm moet betaald worden. Hoe meer zorg er aan besteed is, hoe hooger prijs er bedongen wordt. Een eigenlijke marktwaarde hebben geschoren vormen niet. Het blijft evenwel altijd een min of meer prijzig artikel, waarvoor men vraagt betrekkelijk 'tgeen men wil. Een gulden of vijf kost een eenvoudig geschoren heester al gauw, terwijl voor groote kunstvormen tot *f* 125 en hooger besteed wordt. Men verlieze echter niet uit 't oog, dat bijv. de hooge Taxussen, dikwijls eerst na 25 tot 30 jaren leverbaar zijn en dus al die jaren bemest, verplant en verzorgd moeten worden. De beste afnemers van deze artikelen zijn de Amerikanen en de Engelschen, die beide gewend zijn voor planten goede sommen te betalen.

Zooals in alles komen ook in deze branche nieuwigheden voor. In den laatsten tijd bijv. legt men zich er op toe om voor één kunstvorm twee variëteiten van de Taxus baccata te gebruiken. Voor voetstuk wordt dan de gewone Taxus baccata genomen, terwijl voor 't daarop gevormd wordende voorwerp dan de bontbladige variëteit nl. de Taxus baccata-aurea gebruikt wordt.

B. J. Krol.

BOBSLEE TE DAVOS.

ZOOALS ieder jaar is ook nu het sportleven weer in vollen gang. Ik leg daarom den nadruk op het sportleven, omdat het 't meeste kleur geeft aan het Davoser leven, met z'n opgewonden blije stemmingen overal doorheen joelt, om heel Davos zich uitspreidt.

Op de weiden, diep ondersneeuwd, wordt geski-d. naar Wiesen wordt gesleed, en wie kent niet de genoegens van 'n taylingpartij? De heeren en dames in truien, de heeren meest in breeches, de dames de rokken kort, stevige schoenen, kleurige shawls, en flinke sneeuwhandschoenen, alle te zamen op de Schweizerschlitten, of ook op de Bobs, achter de flinke paarden, naar Larett, waar het verder dan, alleen, de helling af naar Klosters gaat. Trein terug.

En zoo komen we ook weer tot de Bobsleigh-wedstrijden, de gerenommeerde, die evenals ieder jaar, met het ski-concours, en locale wedstrijden, de glanspunten van het seizoen vormen.

De strijd om de Goldbokal van Davos, een Wanderpreis, staat wederom gestreden te worden. Dat deze prijs niet altijd gewonnen wordt door seniores, hebben wij het vorige jaar kunnen zien, toen hij in 4 min. 14 sec. gewonnen werd door de Bob „Buils".

De geschiedenis van deze Bob is vermeldenswaard. Even na Kerstmis kwamen eenige jongelui met een nieuwe Bob, de „Buils", waarmede ze mee toerden naar Klosters enz. Kort tevoren hadden zij nog zoo van tijd tot tijd deel uitgemaakt

BUXUS SEMPERVIRENS.

TAXUS BACCATA.

BUXUS SEMPERVIRENS.

BUXUS SEMPERVIRENS.

EEN VERKEERDE MANOEUVRE IN DE „ELBOGENKURVE" AAN DE KLOSTERSTRASSE.

van andere Bobs, óók touring-bobs. Eind December komen ze in training op de Klosterstrasse, komen tot algemeene verwondering als 4e aan in de race van begin Januari om de Manches-

SKI-SPRONG.

ter bowl. 'n Paar dagen later halen ze 'n derden prijs, in ik weet niet precies meer welken wedstrijd, en toen den 14den Januari winnen ze, ondanks alle goede Bob's, die deelnamen, waaronder oude bekenden, als de „Queen ofhearts" met miss

DE „TOGGENBURG", EEN NIEUW MODEL BOBSLEE.

doek tusschen de slee en de z.g.n. „Wasserleitung" had, de o geëvenaarde sloomheid, waarmede ze thans naar beneden kwa deed hen 'n welverdienden en ruim behaalden poedelprijs winne Ze vormden het humoristisch nummer.....

Toch, ineens, dan kan de lu grauw worden Dan komt sneeuw. Toch wordt zij nooit z grauw als bij ons, hier in Holla Het blijft licht, en goud in de luc 's Morgens bij het opstaan, zou 't zelfs niet gelooven dat 't sneeuw als je niet van de dubbele ramen v je kamer, den aanslag veegde buiten gezien had, dat het de z toch niet was. Zoo licht is 't t buiten. Maar het blijft sneeuw Soms drie dagen, soms dat de tr nenloop onderbroken, de telegra gestoord en het electrisch licht d avonds in 'n sinister gegloei, zond eenigen fut, de sterkte van een sle te oliepit heeft.

Aan de vreugd doet 't niets a Men maakt reuzen-sneeuwpoorte reuzenkoppen. Want de snee is zoo lekker, niet zoo nat, z zwaar als in Holland, maar lic en droog en heel lichtblauw lic ze, als je er je stok in steekt. Z is zoo'n sneeuwval weer eens eene wisseling. Er is iets reusachtigs in di sneeuwval, iets wonderlijk groots in dat regelmatige, gestadige ne zijgen van die vlokken, drie nacht en drie dagen achtereen, in gelijkm tige onverstoorbare gelijkheid. Het stapelt zich op de daken t zware waden, die hier en daar in breede draperieën over de dakgot neerhangen. Op de dennen ligt het dik gespreid over de ond de vracht zich buigende takken; de kleinere paden zijn geh onbegaanbaar, de groote weg nauwelijks doorwaadbaar. En ste houdt de sneeuwval aan. Langza slechts vorderen de sleden, die ov de promenade glijden. Jassen, j mutsen, wollen shawls, over al spreidt zich de sneeuw in rust zacht gevlei neer, met 'n stille kerheid van haar onschuld, zoo makke duiven neergestreken kome Maar ook zònder eenige aarzeli valt ze, zeker en beslist, als in ster overtuiging te doen wat goed Ze valt, niet als 'n luchtverschijns maar met die kalme zekerheid v daar thuis te zijn. Ze is als e deel van die stille natuur, da boven, waar geen boomen me groeien, en dat nu neerstrijk komt in 't dal, als 'n vredeboo schap van daar hoog. Er is ni revolteerends in haar stille dali die berusting predikt en wijdi geeft. De vlokken spreiden z mateloos wit en zuiver uit, e blank feest van zuivering en zach teederheid.

TOM SCHILPEROORT.

Lester als de „Preussen" ondan zelfs de „Verena II", die tot d ver ongeveer alle prijzen op Klosterstrasse gehad had, „*Coupe de France*".

En den volgenden dag halen voor alle anderen de „Goldbo von Davos" weg, nèt op tijd, z als Müller mij vertelde, want vacantie was om, en ze moest weer naar München, of zoo i terug. Bij dezen wedstrijd zag wij ook een nieuw systeem B in het strijdperk komen, de „T genburg". Voorop werd gestu door een soort anker, loopend kogellagers, en bewogen door staaldraad om 'n volant hee Het anker zat ongeveer twee h ve slagen meer vóór de eigenli slee, met 'n soort boegspriet aan vast.

Was den Zondag te voren 'n ongeval gepasseerd, doord deze Bob geen beschermend z